

تبیین مولفه های تاثیرگذار امنیت بر شهر امروز

جمال الدین هنرور: کارشناس ارشد معماری از دانشگاه تهران مرکز، ایران

honarvar.arch@gmail.com

چکیده

در توسعه پایدار شهری کیفیت زندگی انسان در فضای شهری محور قرار می گیرد به طوری که تداوم زندگی شهروندان توأم با بالندگی و رفاه اجتماعی باشد و به پایداری محیط شهری آسیب نرسد. نقطه قوت نظریه توسعه پایدار توجه به ارتباط و برقراری رابطه میان عناصر و اجزاء توسعه به شکل منطقی و معقول است که می تواند موجب حفظ و بقای توسعه شود. که در صورت تحقق از میزان ناهنجاری های اجتماعی، جرائم، که ریشه در نابسامانی های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی داشته و از جمله موارد سبب ساز ناامنی در محیط های شهری می باشند، کاسته خواهد شد. مفهوم امنیت در سیر تطور و توسعه خود به عنوان موضوع مورد بررسی در حوزه های بیشتری از علوم مدنظر قرار گرفته است و هر یک از علوم مختلف بسته به موضوعات مورد بررسی خود، بعدی از ابعاد آن را کانون توجه خود قرار داده و به آن پرداخته اند. این پژوهش یک پژوهش کاربردی و توسعه ای است و با هدف معرفی مفاهیم پایه امنیت در ابعاد مختلف به دنبال پاسخی برای این سوال است که چه مولفه ها و شاخص هایی بر امنیت یک جامعه تاثیر گذارند. در این نوشتار ابعاد کلی امنیت در ۴ مقوله ای امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، امنیت زیست محیطی و در نهایت امنیت کالبدی و اجتماعی که بیشترین نقش را در بحث امنیت فضاهای شهری ایفا می کند؛ مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است و در نهایت شاخص های جهت سنجش میزان امنیت در فضاهای شهری با استفاده از این تعاریف و پژوهش ها توسط نگارنده استخراج گردیده است.

کلید واژه ها: امنیت، توسعه پایدار، امنیت شهری، فضای شهری

مقدمه

نیاز به امنیت همواره از نیازهای اصلی و اساسی انسان به شمار رفته است. در سلسله مراتب انگیزه نازلو نیاز به امنیت بلافاصله پس از نیازهای فیزیولوژیک قرار دارد. به عبارت دیگر و در هر فرد پس از آن که نیازهای فیزیولوژیک مانند نیاز به هوا، غذا و آب ارضا شد بلافاصله نیاز به امنیت مطرح می‌شود. مطابق این مدل، نیاز به امنیت پیش‌نیاز سایر نیازهای انسان‌ها است. اگر امنیت خدشه‌دار شود انسان‌ها نمی‌توانند پای به مراحل بعدی بگذارند و در صورتی که به مراحل بالاتر رسیده باشند نیز باز دست رفتن هر یک از سطوح پایین‌تر، به سرعت به همان مرحله بازمی‌گردند. بیان مفهوم امنیت و محدود نمودن ابعاد گسترده‌ی آن در این قسمت قبل از ورود به سایر مباحث ضروری است. بنابراین برای ورود به تعریف آن ابتدا واژه امنیت و احساس امنیت و ابعاد و انواع و سطوح تحلیل آن را به طور خلاصه مورد بررسی قرار می‌دهیم و پس از مرور ادبیات درزمینه‌ی امنیت شهری و بررسی عوامل مؤثر بر امنیت فضاهای شهری، ویژگی‌های کلی یک فضای امن و قابل دفاع معرفی می‌گردد. این پژوهش یک تحقیق کاربردی و توسعه‌ای است که با هدف شناسایی انواع ابعاد امنیت در شاخه‌های مختلف و یافتن مولفه‌های تاثیرگذار بر امنیت جامعه زیستی می‌باشد.

۱- توسعه پایدار

اگر چه ایده توسعه پایدار، ریشه در دهه‌های گذشته دارد، اما تدوین اولیه و مهمی که آن را در کانون توجه محافل بین‌المللی و فعالان طرفدار محیط زیست قرار داد، در گزارشی بود که به سال ۱۹۹۲ در کنفرانس معروف سازمان ملل درباره محیط زیست و توسعه در ریودوژانیرو، ارائه شد. در تعاریف متنوعی که از توسعه پایدار ارائه داده شده، بر این نکته محوری و مشترک تأکید می‌شود که در توسعه پایدار باید اطمینان حاصل شود رفح احتیاجات نسل حاضر به بهای ضعف و ناتوانی نسل‌های آتی در تأمین احتیاجات شان نخواهد بود. محور پایداری یا آنچه باید برای نسل‌های آینده هم حفظ شود، استفاده پایدار از منابع طبیعی است و در سال‌های اخیر علاوه بر منابع، حفظ محیط سالم برای زندگی هم مورد توجه قرار می‌گیرد. برخی طرفداران توسعه پایدار، حفظ گونه‌ها و تنوع زیستی و حقوق طبیعت را هم مورد توجه قرار می‌دهند. در خلال بحث‌های صاحبان این طرز تفکر، حفظ گونه‌های فرهنگی هم محل بحث است و معتقدند برای جوامع متنوع نیز باید حق حیات و بقا قائل شد (قاسمی، ۱۳۸۷).

در بحث توسعه پایدار، توجه زیادی به حوزه اقتصادی و افزایش رشد و تولید شده و ایجاد فرصت‌های اشتغال و مصرف ناشی از رشد، از اهداف آن به حساب آمده است. ثروت انگیزه سرمایه‌گذاری برای تولید بیشتر و حفظ محیط زیست را به وجود می‌آورد. مبحث توزیع رشد و ثروت نیز برای ریشه کنی فقر و ایجاد عدالت بسیار مهم است. در کنار موازین و مباحث اقتصادی، به حوزه سیاسی و ایجاد نهادها و سازمان‌هایی برای مباحثه، مشارکت، مذاکره، حل اختلافات و تدوین و اجرای خط مشی‌ها در سطوح گوناگون اداری و سیاسی نیز توجه می‌شود. ظرفیت‌سازی و ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی هم مورد توجه است (همان). علاوه بر دو مورد فوق، کمیت و کیفیت زندگی مردم و تقویت امکانات و توسعه گزینه‌های موجود در اختیار افراد، از عناصر مهم توسعه پایدار به حساب می‌آیند. منظور از توسعه انسانی، ممانعت از مرگ و میر کودکان، افزایش امید به زندگی، سواد و اطلاع، توانمندسازی سیاسی و دسترسی به منابع طبیعی و زیست محیطی سالم است. محققان قائل به سه حوزه پایداری اند و یا سه ستون پایداری را مشخص می‌کنند: اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی و این هر سه را هم ارز و برابر می‌دانند. همانطور که در ادامه خواهیم گفت، در توسعه پایدار و امنیت، مشترکا بر این سه پایه تأکید می‌شود (همان).

به رغم تأکید طراحان شاخص‌های توسعه پایدار مبنی بر اینکه از حوزه بندی شاخص‌ها، به دلیل چند بعدی بودن پدیدار توسعه پایدار اجتناب می‌کنند، باز هم می‌توان ملاحظه کرد که سه حوزه مذکور، یعنی حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، وجوه غالب‌اند (بعد سیاسی یا نهادی آن چنان برجسته نیست. بنابراین، از این حیث، نوعی همپوشانی و تداخل بین دو جریان فکری و سیاست گذاری امنیت و توسعه پایدار به چشم می‌خورد (همان).

۱-۱- تعریف امنیت

امنیت^۱ از ریشه لاتین securus است که در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است بنابراین معنای لغوی امنیت "رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس و نگرانی باوجود آرامش، اطمینان ضامن آسایش و تأمین اعتماد است" (مندل، ۱۳۷۹: ص ۴۴). مفهوم امنیت، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است. امنیت در مورد افراد به این معناست که مردم هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ‌وجه حقوق ایشان به مخاطره نیفتند و هیچ عاملی حقوق مشروع آن‌ها را تهدید نکند. از دیدگاه مازلو نیاز به امنیت یعنی نیاز به داشتن محیطی امن و باثبات و شرایطی که خالی از تهدید و خطر باشد. در واقع "امنیت یعنی رفع خطر و رفع خطر یعنی استفاده بهینه از فرصت بنابراین باید چنین نتیجه گرفت که امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست" (خلیلی، ۱۳۸۹: ص ۶۲۸).

در باره چیستی و محتوای ایده امنیت انسانی مباحث فراوانی در گرفته و حتی در نام گذاری آن به عنوان تئوری یا مفهوم، نقطه عزیمت تحلیل، جهان بینی، دستور کار سیاسی و یا چارچوب سیاست گذاری اختلاف نظر وجود دارد. اگر در باب چیستی «مفهوم» امنیت انسانی اختلاف وجود داشته باشد، بی شک در باره تعریف آن هم اختلافات فراوانی وجود خواهد داشت، اما همه تعاریف موجود کمابیش بر گذار از برداشت دولت مدارانه از امنیت تأکید می‌کنند. شاید تعریف برنامه توسعه ملل متحد که در عین حال از نخستین تعاریف امنیت انسانی به شمار می‌آید، بتواند نقطه آغاز خوبی برای بررسی باشد. در این تعریف گفته می‌شود امنیت انسانی دو وجه دارد. وجه اول ایمنی در برابر تهدیدات مزمینی چون گرسنگی، بیماری و سرکوب و وجه دوم محفوظ بودن در برابر آشوب‌ها و آشفته‌گی‌های ناگهانی و مخاطره آمیز در الگوهای زندگی روزمره، در خانه، محل کار یا جامعه است (چنین تهدیدهایی در همه سطوح در آمد و توسعه ملی وجود دارند. مؤلفان گزارش برنامه توسعه ملل متحد فهرست بلند بالایی از تهدیدات متوجه امنیت انسانی را گرد آورده اند که آن را در مقولات ذیل دسته بندی می‌کنند:

۱. امنیت اقتصادی، ۲. امنیت غذایی، ۳. امنیت زیست محیطی، ۴. امنیت بهداشتی و سلامتی، ۵. امنیت شخص، ۶. امنیت اجتماع، ۷. امنیت سیاسی

این فهرست عناصر امنیت انسانی که هر کدام اجزایی جداگانه نیز در خود دارند، موجب می‌شود منتقدین زبان به انتقاد از «مفهوم» امنیت انسانی بکشایند و

مفید بودن یا حتی مضر بودن آن را برای تحلیل‌های استراتژیک، ادعا کنند (قاسمی، ۱۳۸۷).

۲- مبانی نظری تحقیق

۲-۱- امنیت زیست محیطی

تخریب زیست محیطی بر امنیت افراد و امنیت دولت‌ها تأثیر می‌گذارد، ائتلاف افراد و ائتلاف دولت‌ها حداقل در مسائل مربوط به محیط زیست - دو چیز متفاوت می‌باشند. اندیشه «امنیت زیست محیطی» یا زمینه‌ای که تخریب محیط زیست جهانی هم‌اکنون به صورت یک رویکرد در سطح بین‌المللی درمی‌آید. این منافع متفاوت را غیر شفاف می‌سازد و عمده تفاوت طبیعت معرفت‌شناسی منافع امنیتی فردی و دولتی را نادیده می‌گیرد و تخریب زیست محیطی را در چارچوب مفهوم دفاع نظامی علیه تهدیدات زیست محیطی مورد بحث قرار می‌دهد. امنیت اشخاص - حتی در زمانی که توسط دولت‌ها تأمین می‌شود- از حیث معرفت‌شناسی با امنیت دولت ملی تفاوت می‌کند. دولت‌ها امنیت خود را از نوع رابعه به دست آمده با سایر دولت‌ها می‌گیرند و امنیت آن‌ها نسبی است و نه مطلق. بنابراین به طور کامل قابل درک است که مفهوم امنیت در تهدیدات نسبت به تمام دولت‌ها از افزایشی مطلق برخوردار باشد (برای مثال از ناحیه تخریب محیط زیست جهانی)، ولی اگر تهدیدات به طور مساوی توزیع شود، و بر موازنه سیستم دولت ملی تأثیر نگذارد، این افزایش مطلق تهدیدات به کاهش در امنیت ملی تبدیل نخواهد شد (245: Buzan, 1988).

۲-۱-۱- جایگاه امنیت زیست محیطی در عصر جهانی شدن

همان طوری که ذکر شد، در مفهوم سنتی، امنیت ملی که در خلال جنگ سرد ظاهر شد، به امنیت به عنوان یک عمل تعقیب موفقیت آمیز رقابت قدرت بین دولت‌ها نگاه می‌شد. این مفهوم دولت مستقل را به عنوان یک واحد تحلیل در نظر می‌گرفت و تنها با تهدیدات نظامی یا مواردی که به یک دشمن ارتباط داشت مورد توجه قرار می‌گرفت. امنیت ملی نیز برای انتقال این ایده بکار می‌رفت که یک مجموعه خاصی از مسائل که برای یک کشور اهمیت زیادی دارد نیاز به سازمان‌دهی منابع مادی و انسانی در سطح بالا را دارد.

امنیت زیست محیطی بیانگر یک چرخش عمده از این رویکرد به امنیت ملی است که دو مسئله مجزا را بیان می‌کند. عوامل زیست محیطی احتمالی که در پشت سر برخوردهای خشونت آمیز قرار دارند و نیز تأثیر تخریب محیط زیست جهانی بر سلامتی جوامع و اقتصادها. این عقیده که تخریب محیط زیست زمانی که به عنوان عامل برخوردهای خشونت آمیز تجلی پیدا می‌کند یک مسئله امنیتی است به نظر می‌رسد با تعریف سنتی امنیت ملی سازگاری دارد. به هر حال طرفداران امنیت زیست محیطی بر این نکته تأکید دارند که تخریب محیط زیست در نتیجه نیروهای اقتصادی و اجتماعی غیرشخصی بوده و راه حل‌های مشارکتی را می‌طلبد. این گونه تمرکز بر روی تهدیداتی که با یک دولت دشمن و یا موجودیت سیاسی سروکار ندارد بسیاری از نظریه پردازان و صاحب نظران امنیت ملی را که از نظر آن‌ها فقط مسائلی باید به عنوان موضوع «امنیت» مورد توجه قرار گیرد که به محور درگیری می‌چرخد، آزار می‌دهد.

امنیت زیست محیطی با تهدیداتی سروکار دارد که نه تنها نتیجه غیرعمدی فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی است بلکه در مقایسه با تهدیدات نظامی خیلی کند پیش می‌رود. بنابراین افق‌های زمانی که برای برنامه‌ریزی سیاسی لازم است، بین‌هایت گسترده است. در حالی که برخی از برنامه‌های هدف‌گذاری شده برای کاهش میزان نرخ جمعیت می‌تواند طی یک یا دو دهه آینده به نتایج قابل قبولی برسند، ولی این زمان بیشتری را می‌طلبد تا کاهش میزان رشد جمعیت بر مدیریت منابع طبیعی اثر بگذارد. یک برنامه نمونه (تیپ یک) برای برگرداندن تخریب زیست محیطی یک اکوسیستم کامل و یا احیاء مجدد آن به منظور به دست آوردن نتایج مورد نظر می‌تواند دست کم ۵۰ سال طول بکشد. برای تأثیرگذاری سیاست‌های مربوط به اعاده لایه اوزون تا ۱۰ سال زمان مورد نیاز است، و سیاست ایجاد تغییرات اقلیمی حتی بیشتر از آن زمان می‌خواهد. این افق‌های زمانی بیان‌کننده یک مانع بزرگی برای یکپارچه‌سازی امنیت زیست محیطی در قالب فرآیندهای سیاست‌گذاری است، زیرا نظام‌های سیاسی برای دوراندیشی در ارتباط با موارد پیش روی خود سازمان‌دهی نشده‌اند (Homer, 1994, 494).

۲-۲- امنیت سیاسی

در ادبیات نظری از احساس امنیت سیاسی تعریف روشنی صورت نگرفته است. بر پایه یکی از تعاریف، احساس امنیت سیاسی «نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت شهروندان نسبت به (حقوق خود و اطمینان از) عدم تضییع این حقوق توسط دولت و سازمان‌های سیاسی است و این که احساس کنند می‌توانند آزادانه در فعالیت‌های سیاسی مشارکت داشته و به بیان آراء و افکار سیاسی خود بپردازند؛ همچنین احساس کنند رسانه‌ها می‌توانند آزادانه و بدون ترس به انعکاس مطالب و وقایع سیاسی بپردازند. شاخص‌های احساس امنیت سیاسی را انتخابی بودن مسئولین، فرصت برابر در انتخاب شدن برای سمت‌های سیاسی، آزادی بیان، هماهنگی بین مسئولین کشور، داشتن تخصص و دانش لازم مسئولین سیاسی، توانایی حل مشکلات کشور و برنامه‌ریزی برای پیشرفت جامعه دانسته‌اند (کتابی و دیگران ۱۳۸۹ به نقل از حیدری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۹). به عبارت دیگر حالتی است که افراد نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی خود بیم، ترس و خطری را احساس نکنند و در تعامل با دیگران (دولت و سایر بازیگران) با اطمینان عمل نمایند.

بوزان و ویور با الهام از عقاید جان لاک به تحلیل ابعاد امنیت پرداخته‌اند. بوزان در جمله‌ای از جان لاک نقل می‌کند که: هدف اصلی انسان‌ها از این‌که خود را در اختیار دولت قرار می‌دهند، حفظ دارایی آن‌هاست. منظور از دارایی در اینجا، حیات (امنیت جانی و جمعی)، «آزادی» (امنیت سیاسی) و مایملک (امنیت مالی و اقتصادی)، است که در حالت عادی فاقد امنیت هستند (همان: ۵۴).

به علاوه، بوزان تهدیدها را به سه نوع فیزیکی با جسمی (درد، صدمه و مرگ)، تهدیدهای اقتصادی (تصرف یا تخریب اموال، عدم دسترسی به کار با منابع)، تهدیدهای نسبت به حقوق، همراه با تهدیدهای موقعیت یا وضعیت زندانی شدن، از بین رفتن آزادی‌های عادی، تنزل رتبه، تحقیر در انظار عامه (تقسیم می‌کند (همان: ۵۵) که بیانگر چهار بعد مزبور است.

موضوع امنیت سیاسی از پیشینه‌های چندانی علی‌الخصوص در کشور ما برخوردار نیست و معمولاً در منابع مختلف به صورتی خیلی کلی به آن پرداخته شده است. آقای بوزان صیانت عناصر سه‌گانه دولت ایده، سازمان و منافع از تعارضات بیرونی را بخش محوری امنیت سیاسی هر کشوری می‌داند. که از جمله مصادیق بارزی که این امنیت را مورد تهدید قرار می‌دهد، می‌توان به اعمال فشار به دولت برای تغییر سیاستی مشخص، تلاش برای واژگون نمودن آن، دامن زدن به حرکت‌های جدایی طلبانه، تضعیف دولت و آسیب پذیر نمودن آن در برابر تحرکات خارجی، بی‌نظمی و بی‌ثباتی درونی و... اشاره داشت. (بوزان، ۱۳۷۵) در این تعریف ایده، همان

ایدئولوژی قوام بخش یا مشروعیت دهنده و سازمان نیز همان ساختار و سازمان بوروکراسی کشور است. آقای رابرت ماندل در این چشم‌انداز پنج شاخص را برای امنیت و ناامنی سیاسی بیان می‌کند که عبارت‌اند از:

الف - عدم یکپارچگی و انسجام سیاسی

ب - افزایش خواسته‌های قومی - مذهبی

ج - تقویت گروه‌های ذی‌نفوذ سیاسی و اقتصادی و تضعیف مرجعیت حکومت ملی

د - حاکمیت جهانی شدن و یکسان‌سازی فرهنگی

ه - ناتوانی نظام سیاسی در پاسخ به خواسته‌های عمومی یا ناکارآمدی نظام سیاسی (ماندل، ۱۳۷۷).

با این تفاسیری که در توضیح امنیت در گفتمان ایجابی بیان شد و مسائلی که در تعریف امنیت نرم‌افزار در امنیت از منظر جهان سوم مطرح شده است، می‌توانیم سه مؤلفه مهم را برای سنجش امنیت سیاسی به صورت ذیل بیان نماییم:

اول، مشروعیت نظام سیاسی در بین مردم

دوم، یکپارچگی و انسجام سیاسی و اجتماعی

سوم، کارآمدی نظام سیاسی

هر عامل و یا عواملی که به نوعی به این سه عامل مهم ضربه بزند تهدیدکننده امنیت سیاسی کشور بوده و موجبات بی‌نظمی و بی‌ثباتی در درون کشور را فراهم می‌کند. (همان)

۲-۳- امنیت اقتصادی

«امنیت اقتصادی» یکی اصلی‌ترین و اساسی‌ترین زیرساخت‌های توسعه اقتصادی است. مکاتب مختلف اقتصادی پیرامون «توسعه اقتصادی» نظریات و راهکارهای مختلفی را ارائه کرده‌اند، لکن به ندرت در آثار ایشان اشاره مستقیمی به «امنیت اقتصادی» رفته است، هر چند اغلب ایشان به موضوع «امنیت» اشاره و تأکید داشته‌اند. عدم تعیین دقیق عناصر سازنده امنیت اقتصادی موجب تفاسیر مختلف از این مفهوم اساسی شده است.

امنیت اقتصادی یکی از مهم‌ترین ابعاد امنیت ملی و از اصول مهم و زیرساخت‌های اساسی کشورها برای دستیابی به توسعه اقتصادی و ارتقای سطح رفاه اجتماعی محسوب می‌شود و از این رو همیشه مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی کشورها بوده است (عزتی و دهقان، ۱۳۸۷: ۷). فقدان امنیت برای فعالیت اقتصادی، از مفهوم ریسک و عدم اطمینان مجزا است. در شرایط ریسک، فعالان اقتصادی با دو احتمال در حرکت اقتصادی خود روبرو هستند که یکی سود بیشتر و دیگری سود کمتر خواهد داشت. در فضای عدم اطمینان، فعال اقتصادی با بیش از دو گزینه روبرو است که هیچ‌کدام از گزینه‌های احتمال موفقیت و شکست در آنها مشخص نیست. اما در شرایط نامنی اوضاع پیچیده‌تر از دو حالت قبلی است، چرا که در این حالت، دولت‌ها در ایجاد کالای عمومی امنیت ناتوان هستند و چشم‌انداز هر فعالیت اقتصادی، تقریباً هیچ سودی را احتمال نمی‌دهد. در این وضعیت، فعالان اقتصادی به مفهوم‌هایی از قبیل خروج سرمایه از کشور و فرار مغزها می‌اندیشند و هر فعال اقتصادی سعی خواهد کرد که سرمایه و کار خود را به مکان‌های امنی منتقل نماید و با تبدیل دارایی‌های خود به پول نقد و دارایی خارجی، هر گونه اثرات نامنی را به حداقل برساند.

امنیت اقتصادی عبارت است از آزادی از هر نوع ترس، شک و ابهام در بلاجرا ماندن تعهدات و مطالبات و در عین حال حصول اطمینان از برخورداری از ثمره فعالیت‌هایی که در زمینه تولید ثروت و مصرف آن صورت می‌گیرد. امنیت اقتصادی، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس‌رهایی از خطر کرده و به طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت بپردازند (عطوفی و دیگران، ۱۳۹۵).

به عبارت دیگر، یک جامعه را زمانی می‌توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه‌ها به عنوان مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه‌سازی رفتار خود بپردازند. در حال حاضر، امنیت اقتصادی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه یافتگی است. کشورهای در حال توسعه، جوامعی هستند که اولین و مهم‌ترین گام برای آنها دستیابی به امنیت اقتصادی است تا در پرتو آن به یک نظام اقتصادی مطلوب برای ارتقای تولید و کارآیی منبع دست یافته و آنگاه به رفاه اقتصادی یا تقلیل کمبود کالاها و خدمات که هدف نهایی هر نظام توسعه یافته است، برسند (عطوفی و دیگران، ۱۳۹۵).

امنیت اقتصادی به عنوان مهم‌ترین شاخص توسعه نیافتگی دو بعد دارد:

الف) امنیت سرمایه‌گذاری: امنیت سرمایه‌گذاری چارچوب نهادینه‌ای از شرایط اجتماعی، سیاسی و حقوقی است که اعتماد پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران را جلب کرده و امنیت جانی افراد و امنیت حقوقی معاملات را تضمین می‌کند. هرگاه شاخص‌های امنیت سرمایه‌گذاری در جامعه‌ای وضعیت مطلوبی را نشان دهد، این چارچوب نهادینه موجب رشد اقتصاد خواهد شد. این شاخص‌های کلی عبارتند از:

۱. برقراری ثبات سیاسی در پرتو دولت و عملکرد اقتصاد (ثبات سیاسی و سیاست‌گذاری صحیح اقتصادی)

۲. مشارکت مردمی در پرتو آزادی‌های مدنی، حقوقی و سیاسی

۳. نظام حقوقی سالم در پرتو حاکمیت قانون و کاهش خطر ابطال قراردادها توسط دولت

۴. نظام اداری سالم در پرتو کاهش میزان فساد مالی

۵. کاهش میزان خشونت سیاسی در پرتو کاهش تنش‌های قومی، خطر جنگ‌ها و منازعات داخلی و میزان تروریسم سیاسی.

ب) امنیت اشتغال و درآمد: امنیت اشتغال و درآمد، به معنای طرد هر گونه فشار خارج از کنترل افراد یک جامعه در مسیر اشتغال و کسب درآمد برای دستیابی به سطح متوسط رفاه اقتصادی آن جامعه است. طبیعی است امنیت اشتغال و درآمد در امتداد یا همراه با امنیت سرمایه‌گذاری امکان‌پذیر خواهد بود؛ بنابراین شاخص‌های پنج‌گانه برای امنیت سرمایه‌گذاری باید ملاک در این سطح از امنیت باشد. در ادبیات اقتصادی بعد دیگری نیز برای امنیت اقتصادی در نظر گرفته

شده، که در دستور کار امنیت ملی هر کشور قرار دارد. این بعد را می توان «امنیت اقتصادی دولت» نامید که با دو شاخص «دسترسی سریع کشورها به کالاهای ضروری و راهبردی» و «رشد نسبی اقتصادی کشور» ارزیابی می شود (عطوفی و دیگران، ۱۳۹۵: ۶)

۲-۴- امنیت شهری (اجتماعی و کالبدی)

بیشتر مطالبی که در خصوص امنیت و احساس امنیت در بالا گفته شد موضوع امنیت اجتماعی نیز است. امنیت شهری از جمله واژه های است که امروزه توسط اقشار مختلف جامعه مانند مدیران سیاسی - امنیتی - انتظامی، مجریان و متولیان تأمین امنیت در جامعه، روزنامه نگاران، توده مردم و حتی متخصصین و ... بیشتر بکار می رود. به این ترتیب که وقتی باب سخن در خصوص امنیت انسان ها است خواسته یا ناخواسته عامل مکانی و محیطی بر آن مترتب بوده و ویژگی های مختلف مکانی و محیطی بر آن تأثیرگذار و از آن تأثیرپذیر خواهد بود چراکه تلاش انسان در حفظ و ادامه حیات، انجام فعالیت ها جهت برآوردن احتیاجاتش درعاملی به نام مکان صورت گرفته و از ویژگی های آن در راستای منافع خود بهره مند می گردد.

امنیت شهری یعنی "آرامش، اطمینان خاطر و نبود هراس شهروندان از هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان ها، سازمان ها، تأسیسات و زیرساخت های شهری و سایر عناصر مهم در زندگی شهری که نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان را موجب گردد. تعریف فوق نیز همانند مفاهیم مشابه دو بعد عینی و ذهنی بودن را القاء می نماید بعد عینی، به نبود تهدید برای عناصر یادشده و بعد ذهنی، بر نبود هراس از این که آن عناصر مورد حمله قرار گیرند اشاره دارند. تعریف عملیاتی از آنجا که طبق تعریف، مفهوم امنیت شهری در موارد متنوعی مصادق پیدا می کند تحقیق حاضر به طور کلی امنیت شهری را از بعد ذهنی مورد بررسی قرار داده و احساس امنیت ساکنان جامعه آماری را در ارتباط با خطرات و تهدیدات ناشی از برخی جرائم و ناهنجاری های اجتماعی و یا ترس از آن ها در ارتباط با کاربری اراضی شهری مورد تفحص و سنجش قرار می دهد.

۲-۴-۱- فضاهای شهری و لزوم حفظ امنیت

فضای عمومی شهر، صحنه نمایش زندگی روزمره مردم است و در تقابل با فضای زندگی خصوصی تعریف می شود. اهمیت فضای عمومی به دلیل نقشی است که در توسعه جامعه دموکراتیک بازی می کند؛ به عبارتی چنانچه دسترسی برابر به عرصه عمومی برای همه جامعه فراهم شود، تهدید تمایز و جدایی اجتماعی کاهش می یابد و تنوع فرهنگی شکل یافته، می تواند فضای عمومی را تبدیل به مکانی نماید که افراد و گروه های مختلف بتوانند در اجرای قوانین خود گزیده، مشارکت کنند. لذا اولین گام برای دستیابی به عرصه عمومی که ضامن تحقق جامعه مدنی است، تشویق مردم به حضور در فضای عمومی و یا فراهم نمودن دسترسی برابر همه افراد و گروه ها به آن است.

یکی از مهم ترین عوامل تهدیدکننده حضور مردم، ترس از بزه دیده واقع شدن و یا مورد تعرض رفتارهای غیر مدنی و خشونت واقع شدن است از سوی دیگر می بایست میان ترس و خطر، یا احساس امنیت کردن و در امان بودن تفاوت قائل شد از نظر علمی درک اثرات جرم، یعنی ترس از وقوع جرم به اندازه خود آن، یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن، باعث می شود که بسیاری از مردم، از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرار گرفتنشان را کاهش دهند، که این خود می تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود. به عقیده زوکین، بارزترین تهدید برای فرهنگ عمومی نگرانی ها و ترس های ناشی از تهدیدات و هرج و مرج های نظیر ضرب و شتم، شورش های ناگهانی، جنایات نفرت انگیز و نظایر این ها است که حضور در فضای عمومی شهر را دچار تهدید می کند مردم در فضاهای شهری با انواع تهدیدها مانند جرم تروریسم، آلودگی هوا و آب، زلزله و سیل، تداخل حرکت وسایل نقلیه و پیاده ها روبرویند.

کشورهای پیشرفته گرچه توانسته اند بسیاری از تهدیدهای طبیعی را کنترل کنند، ولی کنترل تهدیدهای انسانی در این کشورها رو به افزایش است. از این رو زوکین در کتاب "فرهنگ شهرها" می گوید: فضاهای شهری به اندازه کافی برای مردم امن نیستند، تا آن ها در خلق فرهنگ عمومی مشارکت داشته باشند (Zukin, 1995 p:38). ماحصل این امر، وضع مجازات شدیدتر در رابطه با جرائم شهری و یا خصوصی سازی و نظامی گری در فضاهای عمومی شهر است که نتیجه هر سه حالت فوق از بین رفتن عرصه عمومی است. عرصه عمومی مطابق با نظریات هابرماس^۱ و آرنست^۲، با مفهوم دسترسی پذیری بی قید و شرط برای همگان تعریف می شود. اگرچه هنگام تعریف عرصه عمومی آن را دسترسی پذیر برای همه تعریف می کنیم، ولیکن برخی از محیط ها به صورت تعمدی و یا غیرعمدی دسترسی پذیری کمتری برای بخشی از جامعه دارند. محدودیت در دسترسی اغلب به صورت نمایش قدرت از طریق کنترل فضا و دست یافتن به آن نشان داده می شود که چه از سوی بزه کاران باشد و چه از سوی کسانی که می خواهند فضا را کنترل کنند تا احساس امنیت بیشتری بیابند، نتیجه یکسان است و آن از بین رفتن دسترسی بی قید و شرط به فضای عمومی است که نامش نیز بیانگر تعلق آن به عموم و همگان است. ترس از بزه دیده واقع شدن یکی از مهم ترین عوامل خلق فضای شهری امروز است. الین می گوید: اگر مردم فضایی را به دلیل عدم راحتی یا ترس استفاده نکنند، عرصه عمومی از بین رفته است. (Ellin, 1997)

۲-۵- بررسی تجارب جهانی در زمینه امنیت

۲-۵-۱- تجربه مدیریت مرکز شهر برای ایجاد امنیت در انگلستان

مدیریت مرکز شهر در انگلستان سابقاً به صورت سنتی و توسط مسئولان محلی صورت می گرفت. اما از اوایل ۱۹۸۰ آن ها توانایی ها و قدرت عملکرد کمتری پیدا کردند و به عنوان پیامد این رویکرد، مدیریت مشارکتی مرکز و شهرک ها مطرح شدند که عاملین ذی نفع و ذی نفوذ بروی مسائل بحث می کنند و در پروژه های چند منفعتی باهم هماهنگ می شوند. توجه اصلی مدیران مراکز شهر روی سرزندگی اقتصادی و محیط فیزیکی مراکز شهر بود. و در مقوله سرزندگی و محیط یک بعد حیاتی آن حس امنیت شخصی بود. البته جرم هایی که عموماً در مراکز شهری رخ می دهند، شامل جیب بری، کیف قاپی، سرقت وسایل نقلیه، حمله های بدنی خفیف و ترساندن و نظایر آن ها می ترساند، اعمالی است که اگرچه به طور اصولی جرم نیست، اما باعث بی نظمی عمومی می شود. جین جکوب، از آن ها به عنوان

¹ Habermas

² Ardent

بربریت (وحشیگری) خیابان^۱ یاد می‌کند. این اصطلاح زنده‌ای است که با مفهوم شهرها به‌عنوان مراکز تمدن تقابل دارد. و البته بین بی‌تمدنی و خشونت اجتماعی با بی‌تمدنی فیزیکی تفاوت وجود دارد، برای مثال حضور معاندان در یک فضای عمومی شهری بی‌تمدنی فیزیکی و بددهنی و ناسزا گفتن او در این فضا بی‌تمدنی اجتماعی محسوب می‌شود.

الف - ارتقا امنیت مرکز شهر در انگلستان با استفاده از روش‌های مدیریتی

تعداد زیادی از مراکز شهری انگلیس به‌عنوان مکان‌هایی خطرناک شناخته شده‌اند و مردم در استفاده از آن‌ها، بخصوص در شب، اجتناب می‌کنند. شب‌ها مرکز شهری متروک می‌شوند و بعلاوه توسط مردمی که "اهل خلاف"^۲ هستند اشغال می‌شوند. و به‌عنوان یک نتیجه عده‌ای از مرکز شهر استفاده نمی‌کنند و موقعیت برای همه گروه‌های اجتماعی، و خیم‌تر می‌شود.

همچنین تحقیقات نشان داده‌اند که "درک" و "ترس از جرم" در مرکز شهرها بسیار بیشتر از واقعیت است. هزاران نفر از مردم اگر مجبور نباشند در شب به مرکز شهر نمی‌روند (به‌ویژه در روزهای آخر هفته) و از حق خودشان برای داشتن یک عصرگاه خوشایند و بدون ترس صرف‌نظر می‌کنند. از دلایل دیگر ترس در مرکز شهر وجود گروه‌های مردان جوان مهاجم^۳ در مرکز شهر است و نتیجه نهایی این امر یک کاهش عمده در "عمومیت" زندگی شهری و خراب شدن انسجام اجتماعی است. برای نمونه در اینجا تجربه شهر کاونتری به تفضیل آورده شده است.

ب - تجربه ارتقا امنیت مرکز شهر کاونتری^۴

کاونتری یکی از شهرهای انگلیسی است که در حدود ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت دارد و از جمله شهرهایی است که در طی جنگ ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵ به وسیله بمباران بیشترین خرابی‌ها را داشت. اما خرابی‌های جنگ انگیزه و فرصت‌هایی را هم ایجاد کرد و یکی از این فرصت‌ها بازسازی مرکز شهر کاونتری در تطابق با ایده‌های مدرنیست و مبتنی بر منطقه بندی عملکردی^۵ و جداسازی اکید سواره و پیاده بود و کاونتری به سرعت در طرح بازسازی بر دیگر شهرها پیشی گرفت. کاونتری به‌طور کلی یک شهر کارگری است و در نتیجه ایجاد خرده‌فروشی‌ها با درآمد مصرف‌کنندگان جور درمی‌آید و البته تعداد کمی هم خرده‌فروشی‌های مرتبه بالاتر وجود دارند. اگرچه نمونه‌ای از بهترین اندیشه‌ها و طرح‌ها در برنامه‌ریزی شهری و معماری در دوره‌های شکل‌گیری این شهر بوده‌اند، اما کاونتری در این میان زبان دید. سطوح مرکز شهر آن کاملاً تک عملکردی و اغلب خرده‌فروشی شده بودند و طبقات بالاتر که برای کاربری اداری طراحی شده بودند، عمدتاً خالی ماندند. چون مرکز شهر به‌طور سنتی جمعیت خیلی کمی از اداری‌ها دارد و همچنین واحدهای خرده‌فروشی در طبقات بالاتر هیچ‌گاه موفق نخواهند بود. و با توجه به جاذبه کم مرکز شهر، خرده‌فروشی‌ها و سطوح خرید نیز به‌طور تحت تأثیری بعد از ساعت ۶ بعدازظهر بسته می‌شدند و مرکز شهر نیمه تعطیل می‌شد. البته روشن است که نمی‌توان دروازه‌های مرکز شهر را بست و بازدیدکنندگان را از دیدن آن محروم کرد. اما حتی در سال‌های اخیر نیز این آزمایش انجام شده و مشخص گردیده که مغازه‌هایی که تا آخر وقت (بعد از ۶ بعدازظهر) باز هستند، به‌غیر از روزهای قبل از کریسمس، موفق نبوده‌اند و باز بودن آن‌ها زیاد ادامه پیدا نکرده است.

مرکز شهر کاونتری بعد از ویرانی در اثر جنگ جهانی دوم و بازسازی مجدد، به‌طور استثنایی جمعیت مسکونی بسیار پایینی پیدا کرد و این کاهش جمعیت پس از بازسازی جنگ اول به‌عنوان نتیجه‌ای از ایده‌های منطقه بندی عملکردی محسوب می‌شدند. و نکته جالب توجه این بود که گرچه دانشگاه کاونتری در مرکز شهر بود اما ۱۵۰۰۰ نفر از دانشجویان آن در قسمت‌های دیگر زندگی می‌کردند. و اینکه هرچند در مرکز شهر یک تئاتر و خانه اپرا وجود داشت، اما به‌نوعی دچار قطعی رستوران‌ها و دیگر تسهیلاتی که مردم را در عصرها به مرکز شهر جذب می‌کند، بود. بنابراین مردم تمایل داشتند که در حومه‌های خود بمانند تا اینکه برای سرگرمی عصرگاهی خود به مرکز شهر بیایند (S Tiesdell, 1996, P:53).

ج - مسئله مالکیت و مدیریت امنیت مرکز شهر

یکی از مؤلفه‌های عمده‌ای که بر طرز حکومت و مدیریت مرکز شهر تأثیر می‌گذارد، مسئله مالکیت زمین است. از این حیث جایگاه مدیریت مرکز شهر خیلی با مدیریت مراکز خرید خارج از مرکز متفاوت است. مدیران مرکز شهر مجبور هستند به همجوران خود از املاک خصوصی و مکان‌های عمومی و همچنین مالکیت چندگانه و مالکیت موقت رسیدگی کنند. در کاونتری شورای شهر، اغلب زمین‌های مرکز شهر و همه زمین‌های سطوح تجاری را به مالکیت خود درآورده است. همچنین اخیراً ساختار مدیریت مرکز شهر خود را تغییر داده و با یک کمپانی مدیریت ابتکاری مرکز شهر و با شرکایی از بخش خصوصی همکاری می‌کند و در واقع تجربه این شهر، اولین مدیریت مرکز شهر در بریتانیای کبیر بود که خودش را به سمت بخش خصوصی سوق داد. انجمنی در مدیریت مرکز شهر تأسیس شد که مسئولیت‌های روزبه‌روز داشت مثل مراقبت کردن از طبقات بالاتر مغازه‌ها و ایمنی پارکینگ‌های ماشین و از بین بردن آلودگی‌ها و پروژه‌های ارتقا مثل سنسگرفش کردن و منظرسازی و اجرای سیستم دوربین‌های مدار بسته. در ۱۹۹۷ نیز انجمن در پی توسعه چشم‌انداز استراتژیک برای مرکز شهر بود و ایده آن نیز بر اساس بخشی از ایده‌های بهبود بخش‌های تجاری (BID) ها در آمریکا بود (S Tiesdell, 1996, P:53).

د - نصب دوربین‌های مدار بسته^۶

در اقدام نصب دوربین‌های مدار بسته در ابتدا و در ۱۹۸۷ در کاونتری ۱۰ دوربین در مرکز شهر نصب شد که ۳ تا در پارکینگ‌های ماشین و بقیه در سطوح خرید بود. این تعداد تا سال ۱۹۹۶ به بیش از ۱۰۰ دوربین رسید. که دوسوم آن‌ها در پارکینگ‌های ماشین بودند (گرچه بعضی از دوربین‌ها هر دو قسمت مرکز خرید و پارکینگ‌ها را کنترل می‌کردند)

نکته مهم این بود که در نصب دوربین‌ها هیچ‌گونه پنهان‌سازی وجود نداشت و شورای شهر می‌خواست مردم بدانند که دوربین‌ها در آنجا وجود دارند و بعلاوه

¹ Street barbarism

² Wrong Kind of People

³ Yob

⁴ coventry

⁵ Functional zoning

⁶ CCTV

علامت‌ها و نشانه‌های زیادی هم در آنجا وجود داشت که وجود دوربین‌ها را تبلیغ می‌کرد و این امر اثرات منفی وجود آن‌ها را هم کاهش می‌داد. و تیم مدیریت مرکز شهر نیز با مردم گفتگو کردند و به آن‌ها قوت قلب دادند که این دوربین‌ها برای فضولی نیستند (S. Tiesdell, 1996, P:59).

و - اصول طراحی تعیین شده

۵ اصل برای طراحی خوب در جهت نیل به امنیت در مرکز شهر مطرح شد :

۱. طراحی برای پیاده‌ها که در نور خوب و مسیرهای تردد عرض با الگوهای حرکتی فکر شده تردد کنند .
۲. توجه به امنیت مردم و دارایی‌های آن‌ها مثل خودروها و خریدهای آن‌ها در حالت منسجم به جای جداسازی و تفکیک.
۳. استفاده از فرصت‌ها برای ارتقا مراقبت طبیعی^۱
۴. اطمینان از دوام خوب که به علت‌های اهمال و یا علل مجرمانه (وندالیسم)^۲ در خطر تباهی نباشند.
۵. اطمینان پیدا کردن از اینکه راه‌حلی که برای یک مشکل پیشنهاد شده ، یک مشکل دیگر درست نمی‌کند.

۲-۵-۲- پارک‌های تورنتو^۳

طراحی، برنامه‌ریزی و حفظ پارک‌های امن تر در پارک‌های تورنتو به‌عنوان وسیله‌ای برای فراهم کردن و درک بهتر مسائل ایمنی در پارک‌ها و فضاهای آزاد ایجاد نموده و انتظار می‌رود با افزایش این درک هم کارکنان پارک‌ها و هم شهروندان بتوانند در کنارهم استراتژیهای ایمنی مناسب را به وجود آورند. در تورنتو ابزارهای ساخت برنامه‌های امن تر به وجود آمده است که هر چه ورود بیشتر باشد اولویت این کار افزون تر است. با تأسیس انجمن سلامتی شهر در سال ۱۹۸۹، شهر تورنتو اولین شهری شد که چنین انجمنی را برای ایجاد امنیت شهر شهروندان خود تأسیس کرد. (حسینی، ۱۳۸۷، ص ۳۲).

پارک‌ها و تفریحگاه‌های تورنتو به‌عنوان شرکت کنندگان اصلی این انجمن از تعدادی فعالیت‌ها به‌منظور جلوگیری از خشونت حمایت کردند. این فعالیت‌ها شامل ارائه «ون دو» دوره‌های رایگان دفاع شخصی و هدایت مراکز و پارک‌های امن است. و توسعه راهنمایی‌هایی که ایمنی پارک‌ها را آموزش می‌دهد آغاز کرده است. برنامه‌ریزی، طراحی و حفظ پارک‌های امن تر نتیجه این مقدمات است. این راهنما بر اساس درک علائم ایمنی در پارک‌ها و فضاهای باز است که کار پیچیده‌ای است.

این پروژه فقط به کمک طراحی تنها و یا اقدامات تنها قابل حل نیست. آنچه برای ایجاد و حفظ پارک‌های امن نیاز است، یک استراتژی یکپارچه مرتبط با طراحی، برنامه‌ریزی، حفظ و مشارکت شهروندان می‌باشد.

اگر پارک‌ها طوری برنامه‌ریزی گردند که بیشترین علاقه و فرصت‌ها را ایجاد کنند چنین روشی ضروری است، که در اینصورت کمترین فرصت برای فعالیت‌های نامناسب باقی می‌ماند. عقاید ارائه شده در اینجا نشانگر ترکیب بهترین فکر است که در ایمنی پارک‌ها و هم راه‌هایی که محیط پارک‌ها را آزادتر، قابل دسترس‌تر و دارای جاذبه‌ی بیشتر برای همه شهروندان می‌سازد مؤثر است. در این راهنما نوشته شده که چگونگی تأثیر عوامل اجتماعی و فیزیکی بر فهم و ایمنی واقعی در پارک‌ها ارزیابی و چگونگی تأثیر ابزارهای طراحی، حفظ، برنامه‌ریزی و مشارکت مردم در کاربرد و افزایش ایمنی پارک را بررسی کند. (www.pps.org).

همچنین در سال ۲۰۰۴ شهر تورنتو یک انجمن طرح ایمنی تأسیس کرد که معتقد بود جامعه امن فقط یک جامعه عاری از خشونت نیست بلکه یک جامعه شاد و سالم است. شری فیلیپس رئیس این انجمن در تورنتو می‌گوید که اقدامات امنیتی باید در جهت کاهش خشونت (خصوصاً خشونت با اسلحه) و افزایش رفاه و سلامتی جامعه باشد. این طرح توسط سه اصل هدایت می‌گردد : ۱. موازنه اجرا و ممانعت ۲. سرمایه‌گذاری در جوانان ۳. ایجاد نیروهای جامعه و همسایگان. (www.unhabitat.com)

در اوایل ۲۰۰۷ شهرچند اولویت را که موجب ساخت طرح انجمن ایمنی گردید یکی کرد و کارهای آغازی سال ۲۰۰۶ را توسعه داد. در سال ۲۰۰۵ دبیرخانه انجمن ایمنی در هر سیزده قسمت برتر تیم‌های پاسخگویی به بحران تأسیس گردید. این هدف بنابر توصیه‌هایی که در اجلاس انجمن پاسخگویی بحران برگزار شده بود شکل گرفت. اجلاس ۲۰۰۵ راه‌های گوناگون چشم‌اندازهای فرهنگی را موردبررسی قرار داد(همان).

۲-۶- شاخص‌های تحلیل امنیت در محیط‌های شهری

فضای شهری در روابط جاری در آن باهم ارتباط متقابل داشته از هم تأثیر می‌پذیرند. انسان از طریق روابط اجتماعی - فرهنگی به فضا فرم، عملکرد و اهمیت می‌بخشد و ساماندهی فضا به نوبه خود به تغییر شکل این روابط می‌انجامد. بنابراین ساخت و طراحی فضاهای شهری بر فرایند زندگی اجتماعی تأثیر گذاشته و می‌بایست از نظر جسمی و روانی برای شهروندان کارایی داشته باشد. (سیفای، ۱۳۸۶، ص ۷۹). خوانایی یک شهر از طریق ابزار کالبدی آشکارتر می‌شود و به میزانی که یک کالبد بتواند با شهروندان خود از طریق ویژگی‌های کالبدی ارتباط نمادین ایجاد کند، یک شهر خوانا و ناخوانا ارزیابی می‌شود. وقتی فضایی خوانا است به احساس راحتی و امنیت کمک می‌کند و برعکس هنگامی که علائم راهنما وجود ندارد و فضا گیج کننده است ، احساس امنیت از بین می‌رود(H.Russ,2005:P:22).

۲-۶-۱- کیفیت شبکه معابر

یکی از عواملی که موجب ارتقا امنیت فیزیکی و روانی فضا می‌گردد کیفیت شبکه معابر و پوشش آن برای شخص پیاده و سواره است. پیاده راه‌ها، محل حضور همه شهروندان، مشارکت آنان در زندگی جمعی‌شان است. این فضا‌ها در مقیاس همه شهر عمل کرده و پذیرای گروه‌های مختلفی از شهروندان است. پیاده راه‌ها علاوه بر نقش ارتباطی و دسترسی، مکانی امن و راحت برای تماس اجتماعی، گردش و تماشا و ... را فراهم می‌آورد. در پیاده راه‌ها، آزادی عمل انسان پیاده برای توقف، مکث، تغییر جهت و تماس مستقیم با دیگران بسیار زیاد است(http://seventhview.persianblog.com).

1 Natural Surveillance
2 Vandalism
3 Toronto Parks

وضوح مسیر در روز و شب، حذف موانع فیزیکی و کاربری مزاحم در طول مسیر پیاده روها، طراحی مناسب در سطح پیاده راه ها، استفاده از کف پوش سالم باعث شده تا عابران با امنیت بیشتر از این فضا استفاده نمایند. استفاده از تنوع رنگی همراه با طرح و نقش مختلف و هماهنگ در کف سازی پیاده روها و خطوط عابران پیاده علاوه بر تنوع فضایی، در ایجاد ایمنی عابران نقش به سزایی دارد (همان).

۲-۶-۲- مبلمان شهری شهر

را می توان موجود زنده و پویا تصور کرد که دارای روح و جسم است و مبلمان مناسب می تواند روح این شهر را تزئین و آرامش بصری را به شهروندان القاء کند. به گفته کارشناسان شهری، مبلمان شهری به تجهیزاتی اطلاق می شود که برای خدمت رسانی به مردم شهر جانمایی و در شهر نصب می شوند. بر اساس اصول شهرسازی مبلمان شهری باید با در نظر گرفتن رفتارهای اجتماعی و فرهنگی شهر مورد نظر طراحی و نصب شوند. مبلمان متناسب شهری یکی از عوامل افزایش حضور افراد پیاده در شهر و در نتیجه ارتباط بیشتر مردم در محیط خود جامعه و ایجاد سلامت روانی و آرامش شهروندان است. (همان)

۲-۶-۳- روشنایی

از اساسی ترین شرط دیدن، وجود نور است. اهمیت وجود روشنایی در سطوح شهر به دلیل افزایش ایمنی در سطح خیابان ها به ویژه در مراکز پر رفت و آمد، راهنمایی جهت ها در تقاطع ها، چهار راه ها، پل ها، ساختمان ها، تشخیص هویت و موقعیت محل است. طبق تحقیقات انجام گرفته، توسعه سیستم روشنایی، ترس از جرائم را کاهش می دهد. نتایج مطالعات حاکی از آن است که با تقویت سیستم روشنایی در منطقه ای جرم خیز، ۶۲ درصد از ساکنان احساس ایمنی بیشتری کرده و تعداد وقایع و فجایع به طرز بی سابقه ای کاهش یافت (Weaker and Weitzman, 1995).

۲-۶-۴- پوشش گیاهی

فضای سبز شهری از دیدگاه شهر سازی در برگزیده بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش های گیاهی تشکیل شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد شهر، تعیین کننده ساخت مورفولوژیک شهر است. فضای باز شهری از یک سو دربرگیرنده فضای سبز موجود و از سوی دیگر به صورت فضا های بالقوه جهت توسعه فضاهای سبز شهری مطرح می شوند. پوشش گیاهی باید به صورتی باشد که امکان دید برای شخص وجود داشته باشد. اگر فرد احساس کند که دیده می شود و تحت نظارت و کنترل محیط قرار دارد، ترس از محیط برایش برداشته شده در نتیجه با آرامش و اطمینان خاطر بیشتری از فضا استفاده می نماید (سعید نیا، ۱۳۷۸، ص ۲۰).

۲-۶-۵- فشرده گی بافت

در مکان هایی که تعدد کاربری ها زیاد است بسته به نوع کاربری مورد نظر میزان امنیت نوسان دارد. بافت های فشرده ای که دارای تداخل کاربری است چنانچه این کاربری ها بر اساس فرم و عملکرد متناسب باهم سنخیت داشته باشند بر میزان امنیت محیط افزوده می شود (بیگدلی، ۱۳۸۱).

۲-۶-۶- بسته و باز بودن محیط

تلاش و تمایل انسان بر این است که در هر محیطی که زندگی می کند، تسلط خود را بر آن محیط اعمال کند. تا از این راه احساس آرامش و تعادل داشته باشد اما در مقیاس های بزرگ امروز نه تنها این تسلط وجود ندارد بلکه نوعی بریدگی و جدایی بین فضاها و تجسم و ذهنیت انسان نیز به وجود آمده است و در نتیجه حس تعلق به فضا و مکان را از بین برده است. محصور بودن و باز بودن یک محیط می تواند در میزان احساس امنیت مؤثر باشد. (بیگدلی، ۱۳۸۱)

۲-۷- شاخص های کارکردی - عملکردی مؤثر بر امنیت فضاهای عمومی

زمانی که یک فضای عمومی راحتی خودش را به خوبی نمایان می کند و تصویر خوبی هم دارد در حقیقت این عوامل ابزاری جهت موفقیت و کارایی این فضا، محسوب می شوند. راحتی، شامل ادراک در مورد امنیت، پاکیزگی، موجود بودن (فراهم بودن) امکان هایی جهت نشستن می شود. نگهداری (حفاظت از) خلال مهم ترین عوامل در ایجاد فضاهای عمومی موفق، که منجر به دست یابی راحت و افزایش مطلوبیت می شود، نقش پر رنگی دارد. در حقیقت این امر، یکی از مسایلی است که در اکثر فرایندها نادیده انگاشته می شود. ترکیب مناسب کاربری های موجود در پهنه فضای عمومی با توجه به نوع عملکرد آن ها می تواند در میزان امنیت فضا برای فرد استفاده کننده مؤثر باشد. بنابر نظر کلو آرد بر پایه تئوری، "Differential Association" "وقتی ابزار و امکانات معمول و مورد نیاز یکسان توزیع نشود، و برخی در شرایط بهتر قرار گیرند و برخی با عدم امکان دستیابی به وسائل و امکانات مواجه باشند، احتمال ارتکاب جرم افزایش می یابد (رفیع پور، ۱۳۷۸، ص ۵۲).

عدم مکان یابی مناسب فعالیت های مختلف در کنار یکدیگر که گاهی به صورت ناسازگار در کنار هم واقع می شوند می توانند سبب بروز اغتشاش و اختلال فعالیتی گردد. نوع کارکردهای موجود در محیط های شهری و تفکیک فضاها با توجه به نوع عملکرد و اهمیت کارکردی شامل آن دسته از عناصر و فضا هایی است که دارای عملکردهای مهم در فضا های شهری هستند. در کنگره بین المللی معماران در سال ۱۹۳۳ که نتیجه آن تدوین منشور تفکیک و منطقه بندی با چهار کاربرد سکونت، اشتغال، تفریح و عبور و مرور صورت گرفته بود مهم ترین نتیجه تفکیک فضا ها بر اساس این چهار عملکرد، خلق فضا هایی بود که هر یک فقط تا ساعاتی از شبانه روز بر اساس عملکرد خود فعال بودند بنابراین در ساعات دیگر شبانه روز این فضا ها با نوعی خلاء روبرو می شوند و نهایتاً هنگامی که این فضا ها بر اساس عملکرد خود در این ساعات معین خالی می شدند به فضا هایی مرده بدل می گردیدند. به این ترتیب در ساعاتی که این فضا ها بدون هیچ گونه عملکردی رها می شوند بهترین فرصت برای استقرار و جایگزینی انواع مختلف بزهکاری در آن ها تبدیل می گردیدند (مرادی، ۱۳۸۱، ص ۱۱۲).

فضاهای عمومی شهری با توجه با کارکردها و فعالیت های موجود در آن ها گاهی دارای استفاده های چندمنظوره می گردند. و نیز در مواقعی به صورت یک وجهی به فعالیت خود ادامه می دهند. حوزه کارکردها می تواند زیاد باشد که در این مطالعه فقط به ابعدی از کارکردها اشاره می گردد که در محدوده مطالعاتی مورد توجه و قابل بررسی است که در ذیل به آن پرداخته می شود.

۲-۷-۱- کارکردهای فرهنگی - اجتماعی

هر مکان شهری با توجه به نوع سازه و نیز فعالیت های اجتماعی مستقر در آن، باید به گونه ای با مقتضیات فرهنگی و اجتماعی پیوند داشته باشند که آرامش درونی و ذهنی شهروندان را دچار آشفتگی نسازند. کالبد و ساختار شهر اساساً بایستی با در نظر گرفتن کارکردهای فرهنگی و اجتماعی توسعه پیدا کند. غفلت از

اعداد و جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی در فضا‌های شهری عامل بزهکاری، تشویق، خشونت، پرخاشگری شناخته می‌شود. توجه به مسئله در حوزه برنامه ریزان شهری، بایستی از اهمیت زیادی برخوردار باشند تا به حفظ سلامت روانی شهروندان کمک بیشتری گردد.

۲-۷-۲- کارکردهای اقتصادی - خدماتی

وجود کاربری‌های متنوع تجاری، خدماتی در فضا‌های عمومی از اهمیت زیادی برخوردار است. اما اینکه این کاربری‌ها با محیط خود سازگاری دارند یا نه به‌عنوان از مسائل شهری مورد توجه برنامه ریزان است. یکسان‌سازی فعالیت‌ها و قرار گرفتن کاربری‌های هم‌نوع در کنار یکدیگر باعث شده تا فرد برای استفاده از فضای موردنظر دچار سردگمی نمی‌شوند. به‌طور مثال (خیابان انقلاب به‌عنوان مرکز فرهنگی، آموزشی به دلیل فروشندگان کتاب). گاهی استفاده مختلف از فضا‌های موجود در شهر می‌تواند حیات دوباره به بخش‌های مختلف آن بدهد و ایمنی و امنیت را به مکان‌های عمومی ببخشد. فرانسویس تیبالدز معتقد است که بهترین محیط‌های شهری، آن‌هایی هستند که در آن‌ها کاربری‌ها ادغام می‌شوند و طیف متنوعی از فعالیت‌ها و تخصیص‌ها به وجود می‌آید. (تیبالدز، ۱۳۸۳، ص ۵۴).

۲-۷-۳- کارکردهای تفریحی - ورزشی

ازجمله مؤلفه‌های تأثیرگذار بر روی امنیت فضا‌های عمومی ایجاد تقویت کارکرد تفریحی و ورزشی در فضا‌های عمومی است. ایجاد امکانات ورزشی در فضا‌های عمومی ازجمله پارک‌ها شرایط حضور نوجوانان، جوانان را افزایش داده و امکان حضور بیشتر خانواده‌ها را در این محیط‌ها بالا می‌برد.

۲-۸-۱- شاخص‌های اجتماعی (ذهنی) مؤثر بر امنیت فضا‌های عمومی

ایجاد قابلیت جذب افراد در فضای عمومی با استفاده از عوامل ذهنی و محیطی تأثیرگذار و ازجمله مسائلی است که می‌بایستی موردتوجه برنامه ریزان شهری قرار گیرد. جاده‌ها، راه آهن، فرودگاه‌ها بیمارستان‌ها، مدارس، مرکز تجاری و دولت با زمینه سازی در زمینه‌های کار، تجارت، زندگی خانوادگی، فرصت‌ها که همگی موجب ارتقاء زندگی شهری می‌گردد، نقشی مؤثر دارد (George Bugliarello, ۲۰۰۳). محیط نقش مهمی در وقوع ناهنجاری‌های اجتماعی در فضا‌های عمومی ایفا می‌کنند. یکی از این محیط‌ها که نیاز به توجه بیشتر طراحان شهری دارد فضا‌های بدون دفاع شهری است. افزایش فضا‌های بدون دفاع شهری عاملی برای وقوع جرم به شمار می‌آید. فرم، فضا و کالبد، عاملی در جان بخشیدن به فضا‌های بدون دفاع شهری است (پودارچی، ۱۳۸۱).

۲-۸-۲- کنترل ناهنجاری و نظارت اجتماعی

امنیت و یا به تعبیر بهتر احساس امنیت از نیازهای مهم هر فرد در زندگی اجتماعی است برای دستیابی به آرامش و اطمینان خاطر، وجود نظارت اجتماعی بر فضا جهت کنترل رفتارهای مجرمانه ضروری است. اما بر حسب رویکرد جامعه‌شناسی امنیت، نمی‌توان امنیت را به‌عنوان یک وضعیتی بدون ارتباط با بستر اجتماعی آن تحلیل کرد بلکه امنیت را باید به‌گونه‌ای دیگر دید، نه یک متغیر مستقل، بلکه یک متغیر وابسته که با توجه به متن آن معنا می‌دهد. از این منظر، امنیت، فرایندی اجتماعی ارزیابی می‌گردد که متناسب با تحول متن آن تغییر می‌یابد به‌عبارت دیگر امنیت را بدون منظری اجتماعی نمی‌توان فهم کرد (افتخاری، ۱۳۸۰، ص ۴۰).

۲-۸-۲- تراکم جمعیت^۱

یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزان و طراحان شهری و در شهرها رسیدن به وضعیتی است که انواع امکانات و فضا‌های شهری به‌اندازه کافی و به نحو مطلوب در دسترس شهروندان قرار گیرد و آنان با کمترین مشکل به انواع امکانات شهری دسترسی داشته باشند. حصول این امر، با ایجاد تعادل منطقی بین جمعیت و امکانات صورت می‌گیرد. تراکم بیش از حد جمعیت در بخشی از شهر این تعادل را از بین می‌برد. رابطه جمعیت و امنیت در حالت سنتی قطعی و خطی بوده و فزونی جمعیت، امنیت فرد و جامعه و خانواده و کشور را تأمین می‌کند. جمعیتی عامل امنیت است که با سواد، با اخلاق، با فرهنگ، متخصص و وظیفه شناس باشد. شهرهای امروز به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فراوانی ماشین‌ها به تدریج از شاخص‌های آرامش و امنیت فضای شهری فاصله گرفته‌اند. به موازات افزایش جمعیت شهری، میزان جرائم نیز بالا می‌رود (شکویی، ۱۳۷۲، ص ۱۰۲).

افزایش جمعیت و به‌تبع آن افزایش معضلات اجتماعی منجر به افزایش جرم و آسیب‌های اجتماعی در جوامع انسانی شده است. وجود مهاجرانی با فرهنگ‌ها و نژادهای مختلف اختلاف طبقاتی و ... می‌تواند زمینه ساز افزایش مشکلات اقتصادی، گرانی قیمت زمین و اجاره خانه بزهکاری و جنایت و امکان مخاطرات بهداشتی و علاوه بر این ایجاد سر و صدا و نارسایی‌های روانی در شهرها باشد. شهرهای امروزی به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فعالیت‌هایی خارج از مقیاس انسانی و فراوانی خودرو به تدریج با شاخص‌های آرامش و امنیت فضای شهری فاصله گرفته‌اند. میزان جمعیت موجود در فضای شهری می‌تواند در بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی مؤثر باشد. تراکم جمعیت زیاد در یک مکان عمومی اگرچه در بعضی اوقات بر میزان حضور افراد و امنیت محیط اثر گذار است. ولی در مواقعی دیگر باعث سلب آرامش، عدم حضور گروه‌های آسیب‌پذیر می‌شود.

فضاهای متراکم از انبوه جمعیت نا آشنا و غریبه، محیطی مساعد برای تخطی از قواعد و هنجارهای زندگی شهری را فراهم کرده و زمینه بزهکاری و جرم و جنایت را به وجود می‌آورد. تعداد بیش از اندازه جمعیت در بعضی از محیط‌ها عمومی و مکان‌هایی که محل استراحت و تفریح عموم است باعث شده است تا حس امنیت فردی از زنان و اقشار ضعیف‌تر جامعه کاهش می‌یابد. تراکم زیاد جمعیت همواره به دلیل ارتباط مستقیمی که با رفتارهای اجتماعی نظیر بزهکاری، انحرافات و بی‌امنی، بهداشت نامناسب و غیره دارد همواره موردتوجه ریزان شهری بوده است. ازدحام که نوعی احساس شلوغی از محیط است، می‌تواند در بعضی از مکان‌ها امکان حضور افراد را کاهش و در بعضی دیگر افزایش دهد. به‌طور مثال داشتن احساس شلوغی در فرد، باعث شده تا امکان حضور در برخی مراکز خرید، به دلیل ایجاد ذهنیت برخورد با ناهنجاری‌های اجتماعی ازجمله کیف‌قاپی کاهش یابد و حضور در برخی دیگر از مکان‌های عمومی ازجمله پارک‌ها، مرکز تفریحی، به دلیل اینکه شلوغی برای آن محیط در ایجاد ایمنی شخصی اثر گذار است افزایش می‌یابد.

¹ Population density

از طرفی دیگر خلوتی محیط شهری نیز نقش بسزایی در افزایش موقعیت‌های جرم زایی دارد. که تحرک دادن به این محیط‌ها به جلو گیری از وقوع جرم کمک می‌کند. چنانچه این فضاها به صورت مداوم فعال باشند. خلوتی آن‌ها نمی‌تواند زمینه ساز وقوع جرم باشد البته داشتن ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی متفاوت در افراد باعث شده تا سازگاری و همانندی کمتری با یکدیگر در فضاها و محیط‌های عمومی داشته باشند. تاحد زیادی در بروز موقعیت‌های جرم زا مؤثر است.

نتیجه گیری و جمع‌بندی

در طول تاریخ، زندگی شهری بیش از همه نیازمند برقراری امنیت بوده است. با نگاهی به منشاء پیدایش زندگی به صورت جمعی و یکجانشینی، عنصر امنیت نمود بارزی پیدا می‌کند. برای دستیابی به الگوی توسعه پایدار که امنیت نیز به موازات آن لازم و ضروری است، شهر امروز نیازمند توجه بیشتر و مستمر بر این مولفه مهم است. امنیت دارای دو بعد عینی و ذهنی است که بعد ذهنی بیشتر به مؤلفه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و بعد عینی به مؤلفه‌های زیست محیطی، فیزیکی و کالبدی بازمی‌گردد. در حال حاضر نیز توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری و توجه به برطرف نمودن مشکلات و معضلات شهری به منظور کاهش ناهنجاری‌ها و افزایش امنیت در فضاهای عمومی از مهم‌ترین مسائلی است که همواره مورد توجه مدیران، برنامه ریزان و طراحان شهری بوده است. شناخت فعالیت‌های جاری در محیط‌های شهری و جایگزینی و تناسب آن‌ها با کالبدشان می‌تواند در بهبود شرایط محیط برای برقراری امنیت مؤثر باشد. معیارهای شناخت و تحلیل امنیت در پهنه شهر متفاوت است و با توجه به مؤلفه‌های کالبدی، کارکردی و محیطی نوسان پیدا می‌کند. محیط‌های شهری بنا به شرایط اجتماعی موجود؛ یعنی نوع شکل‌گیری فضاها، کارکرد فضاها، وجود امکانات رفاهی، تراکم، آلودگی‌های زیست محیطی، و... می‌توانند بر میزان امنیت مؤثر باشند. ایجاد فضاهای آرام و به دور از نابسامانی اجتماعی و نیز افزایش کیفیت محیطی از طریق توجه به نیازهای اساسی زندگی شهری به عنوان مطلوبیت فضای شهری به حساب می‌آید.

در جدول زیر شاخص‌ها و مولفه‌های مورد نیاز برای دستیابی به الگوی موفق امنیت بدست آمده است.

جدول : شاخص‌های امنیت در فضاهای شهری

مولفه	معیار	شاخص
اقتصادی	امنیت سرمایه گذاری	<ul style="list-style-type: none"> • ثبات سیاسی دولتی • سیاست گذاری صحیح اقتصادی از طرف دولت
	امنیت شغلی و درآمدی	<ul style="list-style-type: none"> • مشارکت مردمی • نظام حقوقی سالم • نظام اداری سالم
	امنیت اقتصادی دولت	<ul style="list-style-type: none"> • میزان تنش‌های سیاسی و قومی • دسترسی سریع به کالاهای ضروری و راهبردی • رشد نسبی اقتصادی کشور
سیاسی	مشروعیت نظام سیاسی در بین مردم	<ul style="list-style-type: none"> • عدم یکپارچگی و انسجام سیاسی • افزایش خواسته‌های قومی- مذهبی
	یکپارچگی و انسجام سیاسی و اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • تقویت گروه‌های ذی‌نفوذ سیاسی و اقتصادی و تضعیف مرجعیت حکومت ملی • حاکمیت جهانی شدن و یکسان‌سازی فرهنگی
	کارآمدی نظام سیاسی	<ul style="list-style-type: none"> • ناتوانی نظام سیاسی در پاسخ به خواسته‌های عمومی یا ناکارآمدی نظام سیاسی
اجتماعی	ناهنجاری اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • افراد ولگرد و بزهکار • دزدی و سرقت • مزاحمت خیابانی
	کنترل و نظارت اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • مراقبت طبیعی • مراقبت کنترل شده • پلیس • مشارکت ساکنان در حفظ امنیت محله
	امنیت درک شده از جمعیت	<ul style="list-style-type: none"> • تراکم جمعیت • پویایی و فعال بودن جمعیت
	فاکتورهای شخصیتی جمعیت	<ul style="list-style-type: none"> • سن • جنس • میزان درآمد • میزان تحصیلات
کالبدی	معیار	<ul style="list-style-type: none"> • نوع دسترسی • کیفیت • نوع پوشش

<ul style="list-style-type: none"> اندازه و ابعاد رنگ و پوشش شکل مکان قرارگیری 	میلان شهری	
<ul style="list-style-type: none"> کیفیت کمیت مکان قرار گیری استمرار 	روشنایی	
<ul style="list-style-type: none"> مطلوبیت گونه کمیت نوع 	پوشش گیاهی	
<ul style="list-style-type: none"> ریزدانه درشت دانه 	فشرده گی بافت	
<ul style="list-style-type: none"> میزان تراکم 	بسته و باز بودن محیط	
<ul style="list-style-type: none"> به یاد ماندن فضا ایجاد خاطره مثبت 	عدم ایجاد حس غربت	کارکردی
<ul style="list-style-type: none"> شهرت در نظر هر فرد شهروند از دید دیگران احساس امن بودن محله نسبت به سایر محلات 	شهرت فضا	
<ul style="list-style-type: none"> خدمات فرهنگی (سینما و مراکز فرهنگی و..) خدمات فضای سبز خدمات اماکن عمومی تعداد خدمات اقتصادی کیفیت خدمات اقتصادی 	دسترسی به خدمات	
<ul style="list-style-type: none"> استمرار نوع 	تفریحی-ورزشی	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- ۱- افتخاری، اصغر. (۱۳۸۰)، "ساخت اجتماعی امنیت"، فصلنامه دانش انتظامی، سال سوم، شماره ۴.
- ۲- باری بوزان، مردم؛ دولت‌ها و هراس، موسسه مطالعات راهبردی، تهران، ۱۳۷۵، ص ۳۵.
- ۳- بیگدلی، الهه (۱۳۸۱)؛ "سیما و منظر فضا های شهری، ماهنامه شهر و ساختمان، سایت آفتاب
- ۴- پودارتچی.م. (۱۳۷۳)؛ "فضا های بدون دفاع شهری"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران
- ۵- تیبالدز، فرانسیس، (۱۳۸۳)؛ شهرسازی شهروند گرا؛ ترجمه محمد احمدی نژاد، نشر خاک
- ۶- خلیلی، رضا(۱۳۸۱)، مهاجرت نخبگان پدیده اجتماعی با موضوع امنیت ملی، ماهنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره شانزده
- ۷- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)؛ آنومی یا آشفتگی اجتماعی تهران: سروش
- ۸- سعید نیا، احمد (۱۳۷۸)؛ کاربری زمین شهری، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری، نشریه شماره ۹۹، تهران
- ۹- سیفایی، مهسا (۱۳۸۶)، "مطلوبیت سنجی استفاده از فضاهای عمومی با تاکید بر برنامه ریزی مشارکتی"، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس
- ۱۰- شکویی، حسین (۱۳۷۲)؛ جغرافیای اجتماعی شهرها، اکولوژی اجتماعی شهر تهران. جهاد دانشگاهی
- ۱۱- عزتی، م و دهقان، م (1387)، امنیت اقتصادی در ایران، تهران: مجلس شورای اسلامی (مرکز پژوهشها، دفتر مطالعات اقتصادی).
- ۱۲- قاسمی، محمدعلی (۱۳۸۷)؛ نسبت امنیت انسانی و توسعه پایدار؛ نشریه مطالعات راهبردی؛ شماره سوم.
- ۱۳- ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه و انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- ۱۴- مرادی، نازیلا (۱۳۸۱) شاخص‌های امنیت در فضاهای شهری، شهرداریها، شماره ۱، ص ۱۰۹-۱۱۵
- 15- Buzan, B., 1983, people, states and fear, North Carolina : Durham press.
- 16- Ellin.N (1997). The Architecture of fear. London, Princeton Architectural press
- 17- George Bugliarello :(2003)urban security in perspective technology in society,volume 25,issu 4,pp 499-507,NY 11201,USA.
- 18- H.Russ.Thomas:Safe city Strategy, SITE Planng And Design Hand Book, New York, Graw Hill Companies, Noveriller 2000
- 19- Homer, tomas., 1994, Environmental scarcities and violent conflict : evidence cases, International security (summer).
- 20- <http://seventhview.persianblog.com>
- 21- <http://unhabitat.org> , Enhancing Urban Safety and Security: Crime and Violence
- 22- http://www.pps.org/parks_plazas_squares/info/management/safetysecurity/toronto_safety_intro
- 23- S Tiesdell (1998).Fear and Gender in Public Space.city center management and safer city centers approaches in Coventry and Nottingham, university Nottingham, institute of urban planning, School of built environment,uk.pregamon.
- 24- Zukin, S. (1995)The culture of cities, New York, Blackwell Publisher.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی